

Nr 45.

Ankom till riksdagens kansli den 10 maj 1938 kl. 1 e. m.

Utlåtande, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående delaktighet i statens pensionsanstalt för dels vissa befattningshavare vid folktandvården, dels ock viss personal vid sjömanshusen m. m.

I en till riksdagen avlåten, den 8 april 1938 dagtecknad proposition nr 280, som hänvisats till bankoutskottets förberedande handläggning, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att bemyndiga Kungl. Maj:t att, i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen förordade grunder, utfärda bestämmelser angående delaktighet i statens pensionsanstalt för vissa befattningshavare vid folktandvården ävensom viss personal vid sjömanshusen.

I samma proposition har Kungl. Maj:t vidare föreslagit riksdagen att dels besluta, att pension skall utgå till ombudsmannen vid sjömanshuset i Stockholm Carl Leonard Schollin, ombudsmannen vid sjömanshuset i Norrköping Alfred Johansson, ombudsmannen vid sjömanshuset i Halmstad Carl Oscar Kihlberg, ombudsmannen vid sjömanshuset i Simrishamn Emil Gram, biträdet vid sjömanshuset i Sölvesborg Elin Wilhelmina Herms samt biträdet tillika vaktmästaren vid sjömanshuset i Härnösand Per Johan Lidborg med följande belopp för år, nämligen till Schollin med 5 000 kronor, till Johansson med 3 600 kronor, till Kihlberg med 2 800 kronor, till Gram med 800 kronor, till Herms med 600 kronor och till Lidborg med 300 kronor, dels ock bemyndiga Kungl. Maj:t att, i huvudsaklig överensstämmelse med vad i propositionen förordats, meddela erforderliga bestämmelser rörande sättet för bestridande av kostnaderna för dessa pensioner m. m.

Beträffande motiveringen för de sålunda framställda förslagen får utskottet, i den mån redogörelse härför ej lämnas i det följande, hänvisa till propositionen.

1. *Delaktighet i statens pensionsanstalt för vissa befattningshavare vid folktandvården.*

Med en den 11 februari 1938 dagtecknad proposition, nr 127, har Kungl. Maj:t för riksdagen framlagt förslag om folktandvård, vilket förslag grundar

sig på ett av tillkallade sakkunniga, 1937 års folktandvårdssakkunniga, den 15 december 1937 avgivet betänkande (statens off. utredn. 1937:47). I anslutning till nämnda förslag har frågan om ordnande av pensionsrätt för befattningshavare vid folktandvården i nu förevarande proposition underställts riksdagens prövning.

Enligt det genom propositionen nr 127 framlagda förslaget till organisation av folktandvården skall för folktandvårdens ombesörjande landstingsområde vara indelat i tandvårdsdistrikt i enlighet med en av medicinalstyrelsen godkänd plan. I varje distrikt skall finnas minst en fast tandpoliklinik, där som regel behandling meddelas såväl barn som vuxna. Vid varje sådan poliklinik skall vara anställd minst en tandläkare (distriktstandläkare) och en tandsköterska (distriktstandsköterska). Såsom komplement till distriktpoliklinikerna skall finnas en för varje landstingsområde gemensam, i anslutning till landstingets centrallasarett eller därmed jämförligt sjukhus anordnad tandpoliklinik (centraltandpoliklinik). Centraltandpoliklinikens personal skall utgöras av tandläkare och tandsköterskor. En av tandläkarna skall vara föreståndare för centraltandpolikliniken.

Distriktstandläkare skall för år åtnjuta antingen en kontant lön av minst 7 800 kronor eller ock en kontant lön av minst 7 200 kronor jämte andel, ej understigande 10 procent, av inflytande taxeavgifter. Därjämte skall distriktstandläkare erhålla tre ålderstillägg, vardera å 500 kronor, efter tre, sex och nio års väl vitsordad tjänstgöring. Distriktstandsköterska skall åtnjuta en kontant lön av minst 2 000 kronor för år jämte tre ålderstillägg, vardera å 100 kronor, efter tre, sex och nio års väl vitsordad tjänstgöring.

Statsbidrag till avlöning utgår med 3 000 kronor för varje distriktstandläkare och 1 000 kronor för varje distriktstandsköterska, vilka äro fullt sysselsatta i distriktstandvård under minst 1 900 timmar årligen och äga uppbara nyss omförmälda löneförmåner. Härjämte skola stadgade ålderstillägg utgå av statsmedel. Till centraltandpoliklinikernas inrättande och drift utgår icke statsbidrag.

I sitt förutnämnda betänkande hava 1937 års folktandvårdssakkunniga föreslagit, att distriktstandläkare, distriktstandsköterskor samt vid landstingsområdenas centraltandpolikliniker fast anställda tandläkare och tandsköterskor måtte erhålla pensionsrätt i statens pensionsanstalt i såväl tjänstesom familjepensionshänseende. För distriktstandläkare syntes tjänstepensionsunderlaget böra bestämmas till 5 400 kronor eller, om särskilt dyrtidstillägg komme att utgå å pensionerna, ett belopp, som med därå belöpande dyrtidstillägg uppginge till ungefär denna summa. För erhållande av full tjänstepension syntes böra fordras 63 levnads- och 30 tjänstår. För distriktstandsköterskorna borde enligt de sakkunnigas förslag tjänstepensionsunderlaget bestämmas till $\frac{2}{3}$ av den av de sakkunniga angivna minimilönen, utgående ålderstillägg däri inberäknade. Nämnda pensionsunderlag skulle vid sådant förhållande komma att uppgå till, i avrundat tal, 1 530 kronor. Liksom för distriktsköterskor och annan sjukvårdspersonal borde å tandsköterskornas pensioner utgå dyrtidstillägg av statsmedel. Pensionsåldern för tandsköterska ansågo de sakkunniga lämpligen böra bestämmas på samma

sätt som för distriktssjuksköterska. I överensstämmelse därmed skulle för hel pension fordras 55 levnads- och 25 tjänstår.

Statens pensionsanstalt har i ett över de sakkunnigas betänkande avgivet utlåtande anfört bland annat följande:

Det av folktandvårdssakkunniga föreslagna tjänstepensionsunderlaget för distriktstandläkare skulle vid tillämpning av nu gällande procenttal (16 %) för dyrtidstillägg å tjänstepensioner innebära, att tjänstepensionsunderlaget skulle bestämmas till omkring 4,657 kronor eller nära det underlag, 4 764 kronor, som gäller för ordinarie manliga statstjänare i lönegrad 23. Enligt pensionsanstaltens mening kan det ifrågasättas, om ej den föreslagna minimilönen är tillmätt i högsta laget. Pensionsanstalten får för sin del föreslå, att tjänstepensionsunderlaget för ifrågavarande befattningshavare bestämmas till 4 500 kronor. Även det föreslagna tjänstepensionsunderlaget för distriktstandsköterska finner anstalten vara något för högt, närmast i betraktande av att för distriktssjuksköterskorna, vilka äro garanterade något högre minimiavlöning och hava längre utbildningstid än vad som förutsatts för distriktstandsköterskorna, tjänstepensionsunderlaget icke är högre än 1 560 kronor. Anstalten föreslår, att distriktstandsköterskas tjänstepensionsunderlag bestämmas till 1 476 kronor eller samma underlag, som gäller för ordinarie kvinnlig statstjänare i lönegrad 4.

Vad angår föreståndare och övriga tandläkare samt tandköterskor vid centraltandpolikliniker synas lämpligen samma tjänstepensionsunderlag böra fastställas som de, vilka föreslagits för motsvarande befattningshavare vid distriktstandvården, eller för tandläkare 4 500 kronor och för tandköterskor 1 476 kronor.

Pensionsanstalten förutsätter, att dyrtidstillägg komma att utgå å pensioner till befattningshavare vid folktandvården och deras efterlevande enligt samma grunder som gälla för nu till anstalten anslutna befattningshavare.

I avseende å pensionsåldern för distriktstandläkare och distriktstandsköterskor finner anstalten icke skäl föreligga att utan ingående undersökning för nämnda befattningshavare ävensom för tandläkare och tandköterskor vid centralpolikliniker bestämma lägre pensionsåldrar än de, som gälla för de i kap. VI av anstaltens reglemente inordnade läkarna, respektive föreståndarinnorna och husmödrarna, eller 65 respektive 60 år. Det för hel pension erforderliga antalet tjänstår anser anstalten böra bestämmas till 30.

Vid fullt genomförd organisation skulle statens andel i kostnaderna för de reglementesenliga tjänstepensionerna motsvara årliga avgifter om sammanlagt omkring 384 000 kronor. Tillföras ej dessa avgifter pensionsanstalten, skulle den åsamkas en fondbrist, vars nuvarande kapitalvärde utgör omkring 11 250 000 kronor. Kostnaderna för familjepensioneringen torde kunna antagas bliva i det närmaste täckta genom befattningshavarnas familjepensionsavgifter.

Kostnaderna för dyrtidstilläggen motsvara enligt pensionsanstaltens beräkning vid nuvarande indextal och under antagande att $\frac{1}{3}$ av tandläkarna utgöres av kvinnliga befattningshavare ett kapitalvärde av omkring 5 290 000 kronor, därav 4 370 000 kronor för dyrtidstillägg å tjänstepensionerna och 920 000 kronor för dyrtidstillägg å familjepensionerna.

Föredragande *departementschefen* har i likhet med 1937 års folktandvårdssakkunniga ansett, att pensionsförhållandena för distriktstandläkarna

och distriktstandsköterskorna samt de vid landstingsområdenas centraltandpolikliniker fast anställda tandläkarna och tandköterskorna böra ordnas genom sagda befattningshavares anslutning till statens pensionsanstalt. Beträffande den närmare utformningen av pensionsrätten har departementschefen anslutit sig till det av statens pensionsanstalt avgivna förslaget.

Det har syns departementschefen böra ankomma på Kungl. Maj:t att vidtaga erforderliga författningsändringar. Dessa torde böra träda i kraft den 1 januari 1939.

2. Delaktighet i statens pensionsanstalt för viss personal vid sjömanshusen.

Frågan om beredande av delaktighet i statens pensionsanstalt för sjömanshusens befattningshavare sammanhänger med det förslag om omorganisation av sjömanshusen, som av Kungl. Maj:t framlagts för innevarande års riksdag (prop. nr 210). Detta förslag grundar sig på en av tillkallade sakkunniga avgiven promemoria. I nämnda promemoria anföres, att en omorganisation av sjömanshusen, sådan som den i promemorian föreslagna, av naturliga skäl jämväl borde omfatta åtgärder för ordnande av den vid sjömanshusen anställda personalens pensionering. Denna pensioneringsfråga innefattade i sig två särskilda spörsmål, det ena avseende huvudfrågan, d. v. s. pensioneringen av personalen i stort, samt det andra den omedelbara pensioneringen av sådan vid omorganisationens ikraftträdande befintlig personal, som då redan nått sådan ålder, att den icke ens kunde genom särskilda övergångsbestämmelser inrymmas inom den ordinarie pensioneringens ram.

Beträffande det närmare innehållet i och motiveringen för de sakkunnigas förslag i fråga om det framtida ordnandet av pensioneringen av *sjömanshuspersonalen i allmänhet* innebär förslaget, att nämnda personal skulle inordnas under kap. VI av statens pensionsanstalts reglemente. Delaktigheten i pensionsanstalten borde enligt de sakkunnigas mening bli i princip obligatorisk.

Statens pensionsanstalt har ansett sjömanshuspersonalen lämpligen böra inordnas under kap. VII av anstaltens reglemente.

Antalet tjänstår för hel pension har anstalten i enlighet härmed ansett böra bestämmas för framtida innehavare av ombudsmansbefattningar till 30 år och, för övriga befattningshavare, till 33 år för manliga och 30 år för kvinnliga tjänstemän.

Även de årliga avgifterna borde enligt pensionsanstaltens förslag regelmässigt utgå jämlikt de i kap. VII angivna grunderna, vilket innebure, att tjänstepensionsavgiften för vardera av huvudmannen och befattningshavaren skulle utgöra $3\frac{1}{3}$ procent av tjänstepensionsunderlaget samt att den befattningshavaren åliggande familjepensionsavgiften skulle utgöra 18 procent av familjepensionsunderlaget för manlig och 1 procent av samma underlag för kvinnlig befattningshavare. I fråga om ombudsmännen borde emellertid

tjänstepensionsavgiften bestämmas till 4,5 procent för vardera av huvudmannen och befattningshavaren.

Såväl pensionsanstalten som *statskontoret* hava motsatt sig förslaget, att delaktigheten i pensionsanstalten skulle vara obligatorisk. Statskontoret framhåller, att syftet med den av de sakkunniga föreslagna obligatoriska pensionsrätten syntes kunna vinnas genom att som villkor för erhållande av statsbidrag föreskrevs, att sjömanshusdirektion genom anslutning till pensionsanstalten beredde pensionsrätt åt samtliga befattningshavare vid vederbörande sjömanshus, vilka med tillämpning av bestämmelserna i anstaltens reglemente kunde komma i åtnjutande av dylik rätt.

Kommerskollegium har ansett pensionsrätt böra tillkomma samtliga befattningshavare med fast anställning, vilken utgjorde vederbörandes huvudsakliga sysselsättning. I enlighet härmed borde befattningshavare, vilka avsåges skola uppbära allenast halv normalavlönning, undantagas från pensionsrätt. De befattningshavare, för vilka avlöningen beräknats till $\frac{2}{3}$ av avlöningen enligt viss lönegrad, borde däremot tillerkännas pensionsrätt. — Beträffande statens bidrag till engångskostnaden för retroaktiv tjänstårsberäkning har kommerskollegium i enlighet med härutinnan av de sakkunniga framlagt förslag förordad, att staten bidrager med 75 procent av sjömanshusens andel i engångsavgifterna.

Förenämnda sakkunniga hava även framlagt förslag om *omedelbar pensionering av viss personal*, nämligen sådan vid omorganisationens genomförande befintlig personal, som då redan nått sådan ålder, att den icke kunde inpassas inom den ordinarie pensioneringens ram. Enligt förslaget, vilket tillstyrkts av såväl statskontoret som kommerskollegium, skulle inalles sex vid sjömanshusen i Stockholm, Norrköping, Sölvesborg, Härnösand och Halmstad ävensom vid det till indragning föreslagna sjömanshuset i Simrishamn anställda befattningshavare i samband med omorganisationen erhålla pensioner till ett sammanlagt belopp av 13 100 kronor.

Föredragande *departementschefen* har anfört i huvudsak följande:

Vid anmälan inför Kungl. Maj:t av frågan om sjömanshusens omorganisation hade chefen för handelsdepartementet i princip tillstyrkt de sakkunnigas förslag om pensionering av sjömanshusens befattningshavare genom beredande av delaktighet för dem i statens pensionsanstalt.

Den närmare utformningen av pensionsrätten syntes böra ske med utgångspunkt från de sakkunnigas förslag, dock med bland annat de modifieringar, som följde av att befattningshavarna i fråga i enlighet med pensionsanstaltens förslag syntes böra inordnas under kap. VII av anstaltens reglemente.

Beträffande de krav i avseende å anställnings varaktighet och omfattning, som borde uppställas såsom villkor för pensionsrätt, anslöte departementschefen sig till det förslag, som framlagts av kommerskollegium.

Departementschefen delade de betänkligheter som anförts mot de sakkunnigas förslag, att delaktigheten i pensionsanstalten skulle vara obligatorisk. Syftet därmed syntes lämpligen böra förverkligas i den av statskontoret föreslagna ordningen, att såsom villkor för erhållande av statsbidrag till sjömanshusens förvaltningskostnader föreskrevs, att vederbörande sjömanshusdirektion genom anslutning till pensionsanstalten beredde pensionsrätt åt vid sjömanshuset anställda befattningshavare, i den mån sådan kunde vinnas.

I enlighet med vad pensionsanstalten förordad syntes antalet tjänstår för

erhållande av hel pension böra utgöra för ombudsman 30, för annan manlig befattningshavare 33 och för kvinnlig befattningshavare 30. Såsom övergångsarrangemang borde gälla, att nuvarande innehavare av ombudsmansbefattning kunde erhålla full pension efter endast 25 tjänstår.

I fråga om uttagning av pensionsavgifter torde i huvudsak böra gälla vad pensionsanstalten föreslagit. I överensstämmelse med de sakkunnigas av kommerskollegium härutinnan tillstyrkta förslag borde staten bidra med 75 procent av huvudmännen-sjömanshusens andel i engångsavgifter för retroaktiv tjänstårsberäkning i fråga om tjänstepension. Kungl. Maj:t torde äga bemyndiga kommerskollegium att av de till kollegium överlämnade tillgångarna från indragna sjömanshus bestrida återstående på sjömanshusen belöpande andelar av nämnda retroaktivavgifter.

De sakkunnigas av statskontoret och kommerskollegium tillstyrkta förslag om pensionering av vissa överåriga befattningshavare funne departementschefen sig kunna godtaga. Pensionerna jämte därå belöpande dyrtidstillägg torde få bestridas till hälften från det under elfte huvudtiteln upptagna förslagsanslaget till diverse pensioner och understöd m. m. samt till andra hälften av vederbörande sjömanshuskassas medel. Det torde böra ankomma på kommerskollegium att i sinom tid förordna om sättet för bestridande av den på sjömanshuskassa belöpande andelen i befattningshavarens (ombudsmannens) vid sjömanshuset i Simrishamn pension jämte dyrtidstillägg.

Erforderliga författningsbestämmelser i ämnet, vilka borde träda i kraft den 1 juli 1939, syntes få utfärdas av Kungl. Maj:t.

Utskottet. Vad angår frågan om beredande av pensionsrätt för befattningshavarna vid folktandvården, biträder utskottet det i förevarande proposition framlagda förslaget, att nämnda befattningshavarens pensionsfråga löses genom deras anslutning till statens pensionsanstalt. Beträffande den närmare utformningen av pensionsrätten förordar utskottet det av chefen för finansdepartementet framställda förslaget utom i vad angår pensionsåldrarna samt, vad angår tandsköterskorna, det för hel pension erforderliga antalet tjänstår. Med hänsyn till angelägenheten att städse förfoga över fullt arbetsduglig personal ävensom därtill, att tjänstgöringen vid tandpoliklinikerna torde komma att ställa stora krav på befattningshavarnas fysiska uthållighet, kan utskottet för sin del icke tillstyrka, att pensionsåldrarna bestämmas till 65 år för tandläkare och 60 år för tandsköterskor. De av folktandvårdssakkunniga föreslagna pensionsåldrarna, respektive 63 och 55 år, synas utskottet lämpligt avvägda. Vad särskilt angår pensionsåldern för tandsköterska finnes enligt utskottets mening så mycket mindre anledning till avvikelse från sakkunnigförslaget som densamma överensstämmer med den pensionsålder, som för närvarande gäller för distriktssjuksköterska. Utskottet får alltså förorda, att pensionsåldern måtte bestämmas till 63 år för distriktstandläkare och tandläkare vid centralpoliklinik samt till 55 år för distriktstandsköterska och sköterska vid centralpoliklinik. I likhet med vad som för närvarande gäller för distriktssjuksköterska torde antalet tjänstår för hel pension böra för distriktstandsköterska och sköterska vid centralpoliklinik bestämmas till 25 år.

Det i propositionen framlagda förslaget om delaktighet i statens pensionsanstalt för viss personal vid sjömanshusen har icke givit utskottet anledning till erinran. De vid ett bifall härtill erforderliga författningsändringarna, vilka det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att vidtaga, synas böra träda i kraft den 1 juli 1939. Likaledes biträder utskottet det förslag i fråga om omedelbar pensionering av vissa överåriga befattningshavare vid sjömanshusen ävensom rörande sättet för bestridande av kostnaderna för pensionerna jämte därå belöpande dyrtidstillägg, som förordats av departementschefen.

Åberopande det anförda får utskottet hemställa,

att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition, må

1:o bemyndiga Kungl. Maj:t att, i huvudsaklig överensstämmelse med vad utskottet här ovan förordat, utfärda bestämmelser angående delaktighet i statens pensionsanstalt för vissa befattningshavare vid folktandvården ävensom viss personal vid sjömanshusen;

2:o besluta, att pension skall utgå till ombudsmannen vid sjömanshuset i Stockholm Carl Leonard Schollin, ombudsmannen vid sjömanshuset i Norrköping Alfred Johansson, ombudsmannen vid sjömanshuset i Halmstad Carl Oscar Kihlberg, ombudsmannen vid sjömanshuset i Simrishamn Emil Gram, biträdet vid sjömanshuset i Sölvesborg Elin Wilhelmina Herms samt biträdet tillika vaktmästaren vid sjömanshuset i Härnösand Per Johan Lidborg med följande belopp för år, nämligen till Schollin med 5 000 kronor, till Johansson med 3 600 kronor, till Kihlberg med 2 800 kronor, till Gram med 800 kronor, till Herms med 600 kronor och till Lidborg med 300 kronor;

3:o bemyndiga Kungl. Maj:t att, i huvudsaklig överensstämmelse med vad i propositionen förordats, meddela erforderliga bestämmelser rörande sättet för bestridande av kostnaderna för under 2:o) härövan upptagna pensioner m. m.

Stockholm den 10 maj 1938.

På bankoutskottets vägnar:

HARALD ÅKERBERG.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från första kammaren: herrar Åkerberg, Ehrnberg, Holmström*, Bjurström, Danielsson*, Sundvik och Lindbärg*;

från andra kammaren: herrar Holmgren, Andersson i Falkenberg, K. A. Westman, Gustavson i Västerås, Osberg, Johansson i Djursnäs, Eriksson i Sandby och Lundberg*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservationer:

1) av herrar Sundvik, Andersson i Falkenberg, K. A. Westman, Gustavson i Västerås, Eriksson i Sandby och Lundberg, vilka ansett att utskottets yttrande och förslag bort hava följande lydelse:

»Vad angår frågan om beredande av pensionsrätt för befattningshavarna vid folktandvården, biträder utskottet det i förevarande proposition framlagda förslaget, att nämnda befattningshavares pensionsfråga löses genom deras anslutning till statens pensionsanstalt. Beträffande den närmare utformningen av pensionsrätten förordar utskottet det av chefen för finansdepartementet framlagda förslaget. Vad särskilt angår pensionsåldrarna för befattningshavarna, anser utskottet välbetänkt, att desamma bestämmas till samma pensionsåldrar, som gälla för de i kap. VI av pensionsanstaltens reglemente inordnade läkarna, respektive föreståndarinnorna och husmödrarna, eller 65 respektive 60 år, vilka pensionsåldrar även förordats av statens pensionsanstalt och statskontoret. Antalet tjänstår för erhållande av hel pension torde böra bestämmas till 30.

Det i propositionen framlagda förslaget om delaktighet i statens pensionsanstalt för viss personal vid sjömanshusen har icke givit utskottet anledning till erinran. De vid ett bifall härtill erforderliga författningsändringarna, vilka det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att vidtaga, synas böra träda i kraft den 1 juli 1939. Likaledes biträder utskottet det förslag i fråga om omedelbar pensionering av vissa överåriga befattningshavare vid sjömanshusen ävensom rörande sättet för bestridande av kostnaderna för pensionerna jämte därå belöpande dyrtidstillägg, som förordats av departementschefen.

Åberopande det anförda får utskottet hemställa,

att Kungl. Maj:ts förevarande proposition må av riksdagen bifallas;» samt

2) av herr Ehrnberg.